BERICHTENBLAD VAN HET
NAVORSINGS- EN STUDIECENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG

C.W.O.T.
L 1/2
O.2.O.M.

# '30-'50

jaargang 24 , 1992 n° 22

L 1/6

F.O.W.S
M.D.S.

BERICHTEN VAN HET
NAVORSINGS- EN STUDIECENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG

# '30-'50

# Inhoud


**Inhoud** p.2

**Woord vooraf** p.3

**Standpunt** p 4 / 5
Het woord van de minister

**Op het getouw** p.6 / 8

**Waarvan akte** p.9
Het Centrum naar het Résidence Palace

**De schatkamer** p.10

**De vragende partij** p.11

**Gelezen en goedgekeurd** p 12 / 14
Geschiedenis en Herinnering

**Prikbord** p.15 / 16

**Dossier** p17/ 20
Een wet tegen het negationisme

**Agenda** p 21



'30-'50

*Halfjaarlijks berichtenblad van het* ***Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog***
*Leuvenseplein 4 - bus 19*
*1000 BRUSSEL*

***Vanaf 01.03.1992 :***
*Wetstraat 155*
*1040 BRUSSEL*
*Tel. 02/287.48.11*

***Openingsuren***
*Maandag t.e.m. vrijdag*
*9-12 u.*
*13-17 u.*

***Redaktie***
*D. Martin*

***Vormgeving***
*C. Lisart*

***Tekstverwerking***
*L. Maes*

***Verantwoordelijk uitgever***
*J. Gotovitch*
*H. Maubelstraat 52, 1190 Brussel*
*vzw De Vrienden van het Centrum*
*Lidgeld : 250 fr.*
*op rek.nr. 000-1491037-50*

**Nr. 22 / najaar 1992**

*Wat U in handen heeft,is het eerste (overgangs)nummer van het nieuwe berichtenblad van het Centrum.*

*De ex-Mededelingen hebben jarenlang méér dan hun nut bewezen. Maar in het kader van een aantal dynamiserende beleids- en infrastructuurvernieuwingen in het Centrum drong zich ook een andere huisstijl op. De Inventarissen waren reeds overgeschakeld naar een nieuwe stijl, nu is het de beurt aan '30-'50.*

*Door omstandigheden buiten onze wil -het Centrum moet naar nieuwe lokalen verhuizen- wordt dit slechts een overgangsnummer. Maar het zal reeds model staan voor opbouw en inhoud van het nummer van volgend jaar.*

*Naast een edito m.b.t.een actueel thema zal men er korte informatieve bijdragen in vinden over onderzoek en publikaties van en in samenwerking met het Centrum enerzijds, en over het lopend onderzoek in België (en eventueel het buitenland) i.v.m. de periode '30-'50 anderzijds. Verder krijgt men in een lopend stukje tekst informatie over de belangrijkste nieuwe aanwinsten van onze verzamelingen.*

*De aparte lectuurnotities worden vervangen door een bijdrage over nieuwe publikaties rond een bepaald thema.*

*Een welgekozen document dat het belang van onze collecties illustreert, zal worden gereproduceerd.Tenslotte zal telkens een oproep worden gelanceerd naar documenten en afgerond worden met een agenda van de komende activiteiten van het Centrum en elders.*

*Met deze formule zal naar wij hopen de inhoudelijke kwaliteit maar ook de leesbaarheid van ons berichtenblad een sprong voorwaarts maken.*

***DM***

# *Het woord van de Minister.*

*Fustel de Coulanges heeft eens gezegd : "le véritable patriotisme n'est pas l'amour du passé, c'est le respect pour les générations qui nous ont précédés". Een actueel thema !*

*Inderdaad, respect voor de generatie die vijftig jaar geleden in de volle kracht van de jeugd afgeslacht werd, gemarteld, weggevoerd, die vrienden en familie verloor.*

*"Liefde voor het verleden", maar belangrijker nog is het opdoen van kennis - en het doorgeven ervan - om te begrijpen wat er gisteren gebeurde, maar ook wat er vandaag plaatsgrijpt.*

*Bij ons, waar we dachten dat het kwaad niet meer bestond maar waar het elke dag opnieuw de kop poogt op te steken. Daar, in het oosten en het zuid-oosten waar het kwaad nog harder had toegeslagen en waar het vandaag bijna even gevaarlijk lijkt als toen.*

*Ons geheugen kan hier een wapen zijn, en wie geheugen zegt, zegt geschiedenis. Een wetenschappelijke geschiedenis van de moeilijkste momenten van de mensheid, een vertelde, onderwezen en geschreven geschiedenis om het verdriet van mannen en vrouwen, de pijn van de geslagen wonden, de verschrikking van de beproevingen aan de volgende generaties door te geven.*

*De herinnering aan de pijn is het beste middel om een kind van een nieuwe domheid te weerhouden.*

*Een instelling als het Centrum is dus meer dan ooit nodig. Moeten wij wijzen op de conflicten die steeds opnieuw losbarsten - denk aan de Balkan -, op het belang van het historisch kader voor de geopolitieke evaluatie van onze wereld, op de hardnekkigheid waarmee wij de democratie moeten vrijwaren en - nu zoals vijftig jaar geleden - de gemeenschappelijke waarden van onze samenleving moeten verdedigen ?*

*Het is daarom dat Minister van Wetenschapsbeleid Dehousse reeds voor dit jaar besliste de dotatie van het Centrum te verhogen. Ook in '93 blijft dit behouden, ondanks het feit dat de nationale begroting - zoals iedereen weet - in een strak keurslijf zit en er haast darwinistisch moet tewerk gegaan worden.*

*Die inspanning gebeurt niet zomaar.*

*Het Centrum, een autonome eenheid binnen de wetenschappelijke instellingen van de federale staat, heeft een moeilijke opdracht maar vervult die goed. "Alle nodige maatregelen treffen voor het inventoriëren, bewaren en excerperen van de documenten of archiefstukken welke betrekking hebben op de tweede wereldoorlog, zijn voorgeschiedenis en zijn gevolgen" is zeker geen kleintje. Er oordeelkundig wetenschappelijk onderzoek aan verbinden, is het niet minder.*

*Wat het Centrum hier vooral de laatste jaren verwezenlijkte, verdient al onze aandacht. Het zoekt ook steeds nieuwe horizonten.*

*Maar wie had 25 jaar geleden kunnen voorspellen dat de dynamiek van het onderzoek over de tweede wereldoorlog zo duurzaam zou blijken ? Wie had kunnen denken dat zoveel nieuwe onderzoeksrichtingen, zoveel ontdekkingen mogelijk waren ?*

*Om de sceptici te overtuigen, wil ik slechts wijzen op de recente zending van José Gotovitch naar Moskou om de door de Sovjets in beslag genomen Duitse archieven die België betreffen, op te sporen. Het gaat hier om honderden "politieke" politiedossiers, om de bilaterale verhoudingen, om verzekerings- en pensioenarchieven van de Waffen-SS, om lijsten van buitenlandse vrijwilligers en hun familie, en tenslotte om meer dan 2000 dossiers over Belgische krijgsgevangenen. Wat een schat voor onderzoekers !*

*Morgen kan het Centrum nog andere wegen inslaan. Ik denk hier aan een nog grotere opening naar het terrein van de hedendaagse geschiedenis toe, zoals dat reeds in Frankrijk gebeurde met het Institut d'Histoire du Temps Présent. De studiedagen van het Centrum over extreem-rechts in het voorjaar vormen er al een voorbeeld van. Zo wordt de wens van de directeur van het Centrum werkelijkheid : van het Centrum een plaats maken waar onderzoekers uit al onze universiteiten mekaar ontmoeten en de confrontatie aangaan op gebied van de meest recente geschiedenis.*

*Raymond Aron zegde eens : "L'homme qui, par l'action, se veut libre dans l'histoire, se veut libre par le savoir". En hij voegde eraantoe : "Connaître le passé est une manière de s'en libérer puisque seule la vérité permet de donner assentiment ou refus en toute lucidité".*

*En doorzicht is ongetwijfeld waar de wereld gisteren en vandaag het meest behoefte aan heeft.*

**Boodschap van Minister van Wetenschapsbeleid Dehousse, uitgesproken door Ph. Destatte, Adj. kabinetschef van de Minister t.g.v. het symposium over de verplichte tewerkstelling op 06.10.1992**

# Lopend onderzoek in het Centrum

Het lijkt ons aangewezen bij dit eerste nummer van het huisblad nieuwe stijl een overzicht te geven van de verschillende onderzoeksprojekten waaraan én de eigen navorsers van het Centrum én regelmatige bezoekers van onze leeszaal werken.

Een eerste bewijs van die activiteit vormden reeds de Centrum-studiedagen over extreem-rechts in Vlaanderen (februari) en Franstalig België (mei) en het symposium over de verplichte tewerkstelling (oktober), die trouwens samen met het archiefonderzoek in Moskou en Potsdam (J.Gotovitch, D.Martin) uitgebreid de media haalden.

Een volgende bewijs van die activiteit vindt men in de (nakende) uitgave van de Acta van het colloquium 1990. Verder zijn er de op stapel staande Cahiers-Bijdragen nr. 15. De inhoudstafel vermeldt : De evacuatie van de burgerbevolking in 1940. Nieuwe gegevens betreffende het regeringsbeleid, door Luc Vandeweyer; Het probleem van de ekonomische kollaboratie. De houding van de groep de Launoit tijdens de bezetting, door Geertrui Hofmans; De opeising van toluol door de bezetter : de grijze zone van de Galopindoctrine (september 1941-januari 1942), door Patrick Nefors; Het Poolse leger in ballingschap en de Poolse gemeenschap in het neutrale België, september 1939-mei 1940, door Frank Caestecker; Le Service de renseignement "Marc" (1942-1944). 2e Partie, door Etienne Verhoeyen;Le Service de Renseignement Boucle 1942-44, door Jean Dujardin (†); La naissance du Benelux (1941-1944), door Thierry Grosbois. Tenslotte is er nog de bibliografie 1990, samengesteld door Wim Meyers.

Het persoonlijk onderzoek door de "huisnavorsers" omvat de volgende terreinen (de aandachtige lezer weet dan met wie hij best contact opneemt). José Gotovitch beweegt zich op het terrein van de jeugd (1930-1950) en de intellectuelen (1930-1950), Dirk Martin neemt de diplomatie onder de loep met zijn project *Belgische diplomaten in de koude oorlog* met de nadruk op de mentaliteitsgeschiedenis, terwijl Alain Dantoing uiteraard verder gaat met zijn onderzoek over de houding van de Kerk tijdens de bezetting, en tevens aandacht besteedt aan de Franstalige intellectuele collaboratie. Frans Selleslagh wil peilen naar *Het dagelijks leven van de Belgische dwangarbeider in Duitsland* (1942-1945). Etienne Verhoeyen zet zijn onderzoek over de inlichtingsdiensten verder en besteedt daarin o.m. aandacht aan de activiteiten van de Abwehr in het vooroorlogse België en aan de inlichtingsnetten Ali-France en Martiny-Daumerie. Wim Meyers behandelt verder het Vlaamsnationalisme tijdens de bezetting, met o.m. aandacht voor de verhouding met de jeugdbewegingen. Rudi Van Doorslaer werkt aan een ambitieus project over opkomst en ondergang van de

Belgische natie terwijl Chantal Kesteloot nationale identiteit en politieke plannen (1940-1970), en verder de gemeentepolitiek bestudeert.Alain Colignon tenslotte besteedt vooral aandacht aan de Waalse collaboratie.

Wim Meyers zal verder nog bibliografisch werk verrichten, maar werd belast met archiefonderzoek, vooral m.b.t. het Duitse materiaal, en met een historiografisch project over België tijdens de tweede wereldoorlog. Zijn taak in de bibliotheek wordt overgenomen door Alain Colignon en onze nieuwe navorser Chantal Kesteloot.

"Gast"navorsers zijn o.m. Patrick Nefors (KUL) die over de ekonomische kollaboratie werkt, Dirk Luyten (VUB) die naar de bestraffing van de economische collaboratie peilt, terwijl Evrard Raskin een biografie over Gerard Romsée voorbereidt. Prof. Mark Van den Wijngaert zet de studenten van de KUB aan het werk in zijn seminarie *Werkgevers en werkweigeraars. De industriële tewerkstellingspolitiek en het verzet tegen de deportatie naar Duitsland* (1942-1944).

In dit bestek kunnen we onmogelijk alle licentieverhandelingen vermelden die o.m. op basis van materiaal in het Centrum bewaard, uitgewerkt werden.

Tenslotte nog dit : deze rubriek wil openstaan voor alle mogelijke projecten betreffende het onderzoeksterrein van het Centrum. Klim dus in de pen en laat ons weten wat u op het getouw zet.

***Wim Meyers***

**☞ Een bevordering : Dirk Martin tot werkleider**

# *Lopend onderzoek buiten het Centrum*
# de seminaries

***Wij zijn reeds aan de negende aflevering toe van de Seminaries van het Centrum, zodat langzamerhand van een traditie kan gesproken worden.***

In het afgelopen jaar werd meer dan ooit belangrijk wetenschappelijk werk afgeleverd m.b.t. de Belgische geschiedenis in de periode negentiendertig-vijftig; de doctoraten over het corporatisme (Dirk Luyten), de christelijke arbeidersbeweging (Patrick Pasture) en het Vlaams Nationaal Verbond (Bruno De Wever) springen daarbij het meest in het oog. Bruno De Wever was reeds meerdere malen te gast in het Centrum met de resultaten van zijn onderzoek, maar beide andere historici hebben wij gevraagd bepaalde aspecten van hun studie te komen toelichten.

De jaren van de bevrijding tot het eind van de jaren vijftig vormen een periode van overgang, meer nog in Vlaanderen dan in Wallonië, tijdens dewelke de christelijke arbeidersbeweging zich heeft uitgebouwd tot een machtig bolwerk. Vanuit dit bolwerk werden de grote contouren getekend van de Belgische welvaarts- en overlegmaatschappij van de jaren zestig. De studie van Patrick Pasture is van fundamenteel belang voor een goed begrip van het actueel debat over de macht van de belangengroepen.
Even actueel is het thema van Dirk Luyten: de oplossingen die door het politiek corporatisme in de jaren dertig en veertig werden geformuleerd voor de crisis van de 19de eeuwse liberale ideologie, stellen niet alleen de 'collaboratie' en de 'politieke van het minste kwaad' in een ander daglicht, maar hebben ook raakpunten met het naoorlogs overlegmodel.

Beeldvorming en culturele geschiedenis, net als de sociale en sociologische achtergronden van het verzet, zijn thema's die in de Seminaries prominent aanwezig zijn geweest tijdens de voorbije jaren. Michel Hannotte en zijn medewerkers op het Luikse Institut d'Histoire Ouvrière, Economique et Sociale, sluiten aan bij dat laatste thema met een onderzoek naar de relatie tussen verzet en arbeidersklasse in het Luikse.
Zowel Francis Weyns als Laurence van Ypersele werken over het eerste thema. Hoe uiteenlopend de politieke symboliek en mythevorming wel kan zijn binnen die ene en zelfde Belgische staat, wordt door hun onderzoek bijzonder duidelijk geïllustreerd. Bij Weyns gaat het over de tussenoorlogse IJzerbedevaarten, bij van Ypersele over koning Albert. Vooral in dat laatste onderzoek, dat het politiek niveau ver overschrijdt, worden een aantal indringende vragen gesteld over de symboolbetekenis van Albert en wat daaruit kan afgeleid worden over de nationale identiteit en cultuur (en volkscultuur) van de Belgische bevolking tijdens het eerste kwart van deze eeuw.

Tenslotte sluit ook Gie Van Den Berghe ten dele aan bij ditzelfde interesseveld. Zijn analyse van de evolutie en de trends in het recente geschiedkundig, filosofisch, politiek en memoriserend denken over de nazi-kampen, en meer in het bijzonder over de jodenuitroeiing, werpt een verhelderend licht op de gewijzigde beeldvorming over de tweede wereldoorlog in het afgelopen decennium.

***Rudi Van Doorslaer***

☞ **Een nieuwe navorser : Chantal Kesteloot**


## Bijdragen 15

Ter perse : de BIJDRAGEN 1992 met een schat aan artikels (zie rubriek "Op het getouw") - Prijs : 690 BF (buitenland : 750 BF)
Bestelstrook, terug te zenden aan :
Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog
-Leuvenseplein 4/bus 19 - 1000 BRUSSEL (Fax nr. 02/223.08.21)

Ik ondergetekende, ..... **(naam, voornaam)**

.....

..... **(adres)**

wens ..... ex. te bestellen van de Bijdragen 15

Datum & Handtekening :

# *Het Centrum naar het prestigieuze* Résidence Palace...

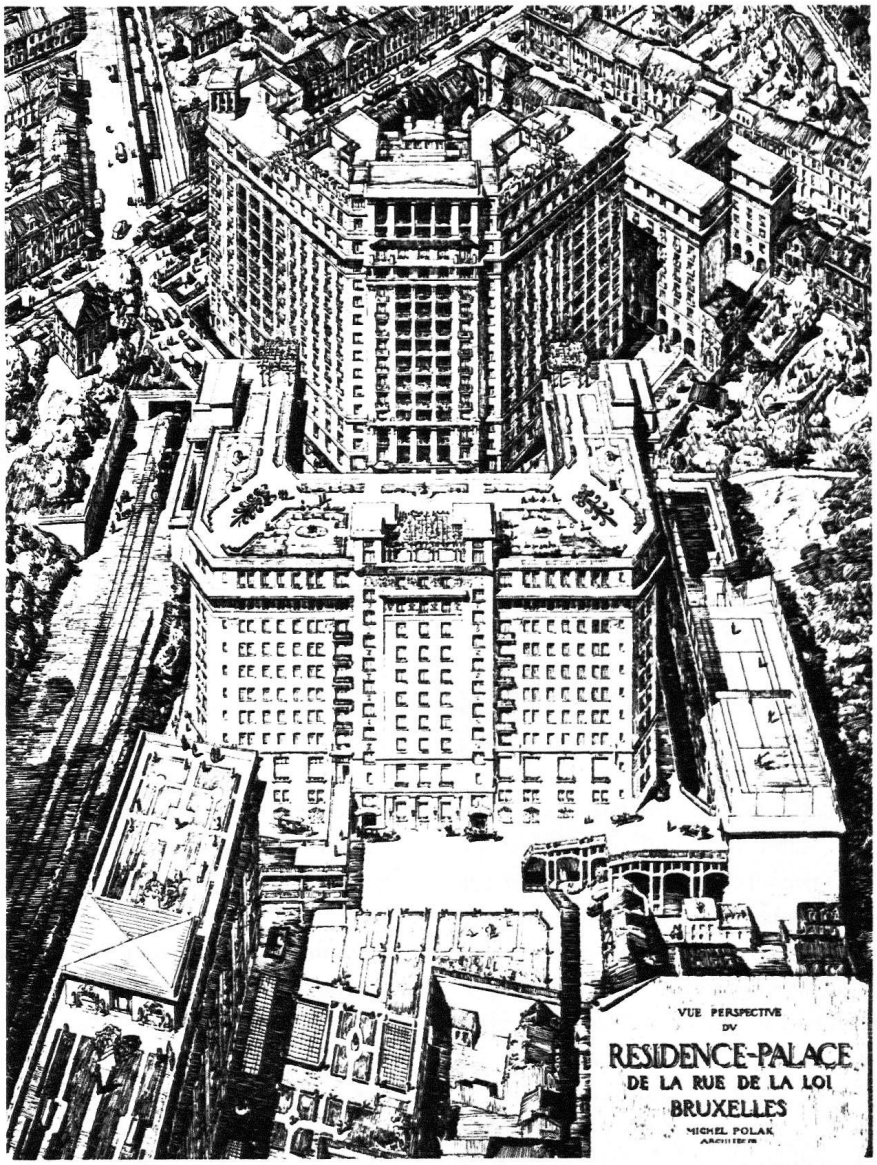


*Archives de l'Architecture Moderne, Brussel*

Het Résidence Palace, gebouwd in pure art-déco stijl naar een ontwerp uit 1922 van de architekt Michel Polak, wordt vanaf maart de nieuwe behuizing van het Centrum. U vindt ons terug in de linker achterbouw... Tot dan !

# De Schatkamer

Sinds het verschijnen van de laatste Mededelingen zijn de verzamelingen van het Centrum weer een flink stuk aangegroeid. Het **archief** kreeg er een goede honderd kleine en grote bestanden bij. Verschillende kwalitatief (of kwantitatief) belangrijke bestanden moeten vermeld worden.
De bezetting en haar weerslag op segmenten van het Belgische bestuursapparaat komt aan bod via een omstandig document van secretaris-generaal van Justitie Schuind (1O B 5). Wat er aan de andere kant gedacht werd, blijkt uit het deel "Justiz" van het Abschlussbericht van de Militärverwaltung (MV 1O).
Het verzet krijgt weer wat meer reliëf doorheen de documenten A.Haus (Geheim Leger Gent)(PH 9) en een curieus guldenboek van het Front Unique de Belgique -Légion Blanche (17 R 1).
Hoe onmenselijk de nazi-repressie was, blijkt nog maar eens uit tientallen dagboeken over de deportatie (fonds JP) en een luguber Namensverzeichnis van de NN-gevangenen in Gross-Strehlitz (T 31).
Sommigen raakten in Groot-Brittannië; hoe dat voor Belgische luchtmacht-mensen ging, weten we nu ook (21 E 3, 2 LG 2/6).
Een apart hoofdstuk is nog de bezetting in Eupen-Malmédy: het reilen en zeilen van de nazi-organisaties daar, wordt verder gedocumenteerd in een aanvullend deelbestand (W 1).
Ook de naoorlog ontbreekt niet in de archiefaanwinsten van het Centrum. Bijzonder uitgebreide bestanden zijn afkomstig van verenigingenvan verzetslui en gedeporteerden: de Unie van Inlichtings- en Actiediensten (UIAD-USRA)(14 S 2), de Nationale Confederatie van Politieke Gevangenen Gent-Eeklo (NCPGR)(T 36), de Amicales van Ravensbrück (PV 51) en Sachsenhausen (T 39).
Ook kwalitatief belangrijk twee getuigenissen i.v.m.de koningskwestie van A.Regibeau (JP 1331) en H. De Man ("Note sur mes rapports avec le Roi Léopold")(PD 6, annexen).
Buiten ons eigenlijke onderwerp eindelijk, maar toch vermeldenswaard de uiteenzetting der feiten in het proces Klaus Barbie (JF 1O).
Moeten wij er tenslotte nog op wijzen dat als gevolg van de archiefzendingen naar Moskou en Potsdam van resp. José Gotovitch en Dirk Martin, wellicht binnen afzienbare tijd een aantal nieuwe bestanden in het Centrum zullen te raadplegen zijn ?

Over naar de **bibliotheek** nu. Hier kwamen meer dan 1.500 werken bij. Een groot deel van deze aanwinsten bestond uit een genereuze schenking van de vzw "Vriendschap en samenwerking met de volkeren die de USSR vormden". Het betreft hier een uitzonderlijke collectie van werken over politieke en sociaal-economische onderwerpen sinds 1917 gepubliceerd in de voormalige USSR.
Ook een gift van Marthe Michel, dochter van de Oostbelgische journalist en politiek gevangene Henri Michel, betekende een aanwinst van honderden boeken, grotendeels i.v.m. de naziterreur en vervolging.
Aparte titels hoeven hier niet genoemd, maar het is wellicht interessant de thematische zwaartepunten bij de nieuw aangekochte publicaties aan te stippen.
Een klein vijfde betreft eigen land. Verzet en collaboratie, maar vooral lokale (oorlogs)-geschiedenis, dagelijks leven en "kleine" getuigenissen komen aan bod.
Het leeuwedeel van de recente aankopen behandelt diverse aspecten van interbellum, oorlog en naoorlog in de ons omrin-

gende landen en verder. Twee thema's springen eruit: nazikampen,vervolging en genocide; theoretische werken over het fascisme en deelaspecten ervan.

Internationale politiek (en de voorgeschiedenis van de oorlog), de oorlog als dusdanig en joodse bevolkingsgroepen zijn eveneens goed vertegenwoordigd. Ook nog verschillende titels m.b.t. fascistische regimes en partijen, de USSR en het stalinisme, Kerk en katholicisme, natie en nationalisme, kunst en wetenschappen, aparte figuren (ook dagboeken) en sociologische en politicologische aspecten. Nieuwe publicaties aangaande het collectief geheugen en mentaliteiten, economie, arbeidersbeweging en zeker uiterst rechts in de naoorlog blijken in de minderheid. Hoe dan ook wordt de bibliotheek van het Centrum wat de jaren '30-'50 betreft, zo langzamerhand een van de rijkste van het land.

***Dirk Martin***

**☞ Twee prijzen :**
**Rudi Van Doorslaer, de C. Huysmansprijs en de Dov Liebermannprijs**

# *De vragende partij*

In opdracht van het Navorsings- en Studiecentrum stel ik een wetenschappelijke bibliografie op van ooggetuigeverslagen over de nazi-gevangenissen en nazi-kampen geschreven door Belgen of uit België gedeporteerde personen.

Na twee jaar onderzoek heb ik al 500 getuigenissen teruggevonden. De moeilijkste opgave is het opsporen van niet gepubliceerde getuigenissen, die ergens nog in een lade of op zolder berusten. Wie zo'n getuigenis (dagboek, tekening, manuscript) bezit, gelieve contact op te nemen met mij zodat ik ze in mijn bibliografie kan opnemen.

***Gie Van den Berghe***

# Een knoop in uw zakdoek...

**Wegens de verhuis van het Centrum naar het Résidence Palace *(blok E)*, Wetstraat 155, 1040 Brussel *(metro Schuman)* zal de leeszaal gesloten zijn vanaf maandag 18 januari 1993 tot en met vrijdag 26 maart 1993.**

**Vanaf maandag 29 maart kan u terecht in de nieuwe leeszaal op het gelijkvloers van voornoemd blok E.**

# Geschiedenis en herinnering

N.a.v. "Déportation et génocide" van A. Wieviorka

**Déportation et génocide** is een belangrijk boek, vol interessante ideeën en informatie. Annette Wieviorka legt de eerste fase van het Franse collectieve geheugen over de deportatie bloot, de beeldvorming rond kampen en gevangenen tijdens de oorlog en haar evolutie tot 1948, het moment dat de ex-gevangenen een officieel statuut krijgen en de stroom ooggetuigeverslagen wat opdroogt. Dit is braakliggend terrein, verwaarloosd door historici. Aan bronnen ontbreekt het nochtans niet, nooit voordien werd in zo korte tijd zoveel getuigd. De bewering dat de teruggekeerden niet getuigd hebben omdat hun ervaringen onbeschrijfelijk waren, beschouwt Wieviorka als een alibi van historici om de getuigenissen niet te moeten bestuderen.

Rode draad in haar studie is de vraag of joden en niet-joden, in de kampen en op het thuisfront, tijdens en na de oorlog, de specificiteit van het lot van de joden beseften, of ze een onderscheid maakten tussen deportatie en genocide. Deze probleemstelling heeft het blikveld op de vele boeiende onderzoeksterreinen die Wieviorka signaleert aanzienlijk vernauwd. Ze drukt historici met de neus op veronachtzaamde onderzoeksvelden, stelt een soort programma voor verder onderzoek op, suggereert boeiende hypothesen, vragen die aan het materiaal moeten gesteld worden. Dat is heel wat. Als betrokken onderzoeker betreur ik toch dat ze het bronnenmateriaal niet systematisch analyseert en kan ik niet anders dan enkele onjuistheden in haar oppervlakkige analyse signaleren.

In een eerste deel belicht Wieviorka het bewustwordingsproces rond het lot van de weggevoerde Fransen, de organisatie van repatriëring en vriendenkringen. Aanvankelijk werden krijgsgevangenen, verplicht tewerkgestelden, weerstanders en joden zonder onderscheid gedeporteerden genoemd. Kort na de oorlog trad een eerste semantische verschuiving op, een gedeporteerde was iemand die in een concentratiekamp had gezeten.

In een tweede deel komen de ooggetuigeverslagen aan bod, bakens van het collectieve geheugen direct na de oorlog. Franse joden in Auschwitz vierden de Franse feestdagen, niet de joodse feesten. Alleen een kleine minderheid werd zich geleidelijk bewust van zijn joodsheid. De confrontatie met niet geassimileerde Oosteuropese joden in de kampen shockeerde vele westerse joden en sterkte hen in de overtuiging geen jood te (willen) zijn. Uit hun ego-documenten volgt dat zij zich geen rekenschap gaven van de eigenheid van het lot van de joden. Zelfs de teruggekeerden uit Auschwitz realiseerden zich niet ten volle dat ze ontkomen waren aan de vernietiging van een volk. Dat komt omdat ze zich niet bewust waren of niet wilden zijn, dat ze tot een volk behoorden en daarom in Auschwitz werden samengedreven. Patriottisme en

hang naar het Frankrijk van de emancipatie overheersten. Men wou terug naar de normaliteit, gereïntegreerd worden in de natie. Anders dan in Oost-Europa beschikten ze over een verleden waar ze naar terug konden, het vaderland bood een toekomst. De getuigenissen van joden lijken op die van de andere Fransen, niet op die van Poolse joden. De oorlog was geen breuk met het verleden, het was een gebeurtenis tussen haakjes.

In een derde deel toont Wieviorka aan dat de joodse gemeenschap in de eerste naoorlogse decennia weinig ondernam om de herinnering aan de genocide te organiseren of leven in te blazen. In het begin werd alle tijd in beslag genomen door de wederopbouw. Uitzondering die de regel bevestigt, is de bewustwording en de oplossing van het probleem van de joodse weeskinderen. Ook later, in de jaren vijftig, bleven joden zich in de eerste plaats als Fransen zien en lag de nadruk op assimilatie en integratie.

Direct na de bevrijding al nam de mythe dat alle gevangenen een hecht, solidair blok vormden in de kampen concrete vorm aan. De waarachtige gedeporteerde was een patriottisch weerstander. De instrumentalisering van de herinnering, haar inkadering in de Koude Oorlog, liet geen ruimte voor de jodenuitroeiing. In Frankrijk nam de toen patriottisch ingestelde KP het initiatief om het collectieve geheugen te organiseren. Ze eigende zich de herinnering van de deportatie toe, Auschwitz inbegrepen. De vaak enorme verschillen tussen kampen en gevangenen werden opgeofferd aan schema's van de gepolitiseerde herdenking. Er kwam één groot paradigmatisch kamp, geopend in 1933 en bevrijd in 1945, waar allen, joden en niet-joden, hetzelfde hadden doorstaan. Een voorstelling van zaken die perfect uitgebeeld wordt in Jean Resnais' **Nuit et Brouillard**. De internering werd betekend als een fase in de anti-fascistische strijd die na de oorlog doorging. Niemand had een boodschap aan een officieel onderscheid tussen politieke en joodse gedeporteerden. Anders dan in België volstond het slachtoffer te zijn. In ruil voor eretitels als patriot en antifascist werd gezwegen over racisme als oorzaak, over ongelijk lot en ongelijke levenskansen.

Dit stereotiepe beeld van de deportatie leeft in Frankrijk voort in vele verenigingen van overlevenden en nabestaanden, vooral in de niet-joodse. Dat bleek bijvoorbeeld in de jaren zeventig toen geschiedkundigen enkele statistieken over de deportatie bekend maakten die afweken van de veel hogere cijfers verstrekt door vriendenkringen. De polemiek die hieruit voortkwam, had tot resultaat dat nog steeds geen wetenschappelijke studie bestaat over de exacte cijfers van de deportatie van niet-joden. Dat verklaart volgens Wieviorka dat de situatie van direct na de oorlog volledig omgekeerd is; in de publieke opinie wordt de gedeporteerde niet meer gelijkgeschakeld met de verzetsstrijder, maar met de jood.

Wieviorka houdt een vurig pleidooi voor het in kaart brengen en bestuderen van ego-documenten. Achterin haar boek geeft ze een waardevol overzicht, per kamp, van 114 vroege Franstalige ooggetuigeverslagen. Maar ze belicht de ooggetuigeverslagen alleen vanuit haar beperkte, Frans-joodse, invalshoek. Ze onderzoekt de eigenheid van deze documenten niet, scheert ze al te veel over één kam. Ze veronachtzaamt bijna compleet de weerslag van verschillende ervarings- en getuigeniscondities, verschillen die ►►

samenhangen met duur, plaats, moment en reden van internering; met de sociaal-economische positie binnen de gevangenengemeenschap (gevestigden en nieuwkomers); met leeftijd, geslacht, klasse, opleidingsniveau; met motief, vorm en moment van het getuigen (zie daarover : Gie Van Den Berghe - **Met de dood voor ogen** (Antwerpen, EPO, 1987) passim maar vooral blz. 115-121 en 129-160). Enkele van haar schaarse conclusies over vroege ego-documenten zijn voorbarig en te veralgemenend, ze weerstaan de toets aan latere getuigenissen niet. Ook op de samenstelling van haar corpus valt nogal wat af te dingen. Minstens een tiental vroege getuigenissen van Fransen ontbreken. Haar corpus is ook niet zuiver op de graat. Ze nam enkele ego-documenten op van Luxemburgers en franstalige Belgen, en Poolse getuigenissen die in het Frans werden vertaald. De vele tientallen andere getuigenissen uit deze drie categorieën liet ze zonder meer weg.

Wieviorka omkadert haar onderzoek in inleiding en conclusie door belangwekkende beschouwingen over de aandachtsverschuiving die inzette in Israël (ontvoering en proces van Eichmann) en vrij snel uitbreidde tot de hele (westerse) wereld. De evolutie van afwijzing en onverschilligheid voor de jodenuitroeiing naar centraal element van de geschiedschrijving en rechtvaardiging van de Joodse Staat is het gevolg van de politieke instrumentalisering van de Holocaust. Deze evolutie is het, aldus Wieviorka, die moet bestudeerd worden, ondermeer door analyse van de opeenvolgende stellingnames van overlevenden (ooggetuigeverslagen) en vriendenkringen, in de joodse gemeenschap en in Israël.

Het lijkt wel of deze conclusie (die aansluit bij haar gedachtengang in **Le procès Eichmann**, Bruxelles, 1989), los staat van de rest van het boek. Ze lijkt het resultaat van andere, latere inzichten. Het besef van de specificiteit of uniciteit van de jodenuitroeiing is inderdaad een uitvloeisel van de wisselwerking tussen politiek en geschiedschrijving die in de jaren zestig op gang kwam. Dat besef was dus fataal afwezig direct na de oorlog, zowel bij joden als niet-joden. De probleemstelling die aan de basis lag van haar studie was dus een anachronisme. Wieviorka evalueert het verleden nu en dan te nadrukkelijk vanuit hedendaagse waarden.

De auteur had de politieke instrumentalisering van de Holocaust ook mogen betrekken bij haar analyse van de verschillen tussen joodse en niet-joodse herinnering en herdenking van deportatie en genocide.

Een vergelijking met wat dienaangaande in België is gebeurd, zowel feitelijk als wat betreft de geschiedschrijving, dringt zich in elk geval op. Het is hoog tijd om het programma van Wieviorka ter harte te nemen.

***Gie Van den Berghe***

**Wieviorka, Annette - Déportation et génocide. Entre la mémoire et l'oubli**
**Paris, Plon, 1992, 506 p.**

# BELGIE 1940

## EEN LAND IN CRISIS EN OORLOG

***Acta van het colloquium gehouden te Brussel in oktober 1990, een turf van bijna 600blz., bijdragen van binnen- en buitenlandse onderzoekers gewijd aan het internationaal kader, crisis en economie, mensen en ideologieën, verzet en mensen in het verzet. Verschijnt begin 1993.***

INHOUDSTAFEL


### Ten geleide

H. Balthazar, Het Centrum van de Tweede Wereldoorlog en het Wetenschappelijk onderzoek in België : een balans.

### België in de internationale context

M. De Waele, De onafhankelijkheidspolitiek van België : breuk of continuïteit ?
R. Brieven, De Frans-Belgische relatie tussen 1936-1940.
G. Pearce, België en de Tsjechoslowaakse kwestie (1937-1939).
G. Van Roon, België, Nederland en de Oslogroep (1930-1945).
G. Trausch, Les relations belgo-luxembourgeoises (1930-1945).
M. Smith, Britain and Belgium in the nineteen thirties.
E. Dejonghe, Regards de Vichy sur la Belgique (1940-1942).
A. Morelli, La Belgique et l'Italie (1930-1940).
P. Klefisch, Belgien und Deutschland 1930-1940.

### Crisis en economie

B. Henau, De leidende economische kringen en de oplossingen voor de crisis, 1930-1940.
M. Van den Wijngaert, Alexandre Galopin en de tewerkstellingspolitiek tijdens de Duitse bezetting.
G. Vanthemsche, De Belgische arbeidersbeweging tijdens de crisis van de jaren 1930.
D. Luyten, Corporatisme en politiek 1930-1944.
P. Scholiers, Strijd rond de koopkracht, 1930-1945.
W. Steenhaut, De Unie van Hand- en Geestesarbeiders.
L. Bosman, La guerre et le monde agricole : l'exemple d'Hélècine.

### Mensen en ideologieën

M. Conway, Du Catholicisme à la collaboration : le cas de José Streel.
B. De Wever, Hendrik Elias : historicus in de politiek.
A. Dantoing, Du fascisme occidental à la politique de présence : Robert Poulet.
W.C. Meyers, Pater Callewaert, getuige van en medespeler in het Vlaams-nationalisme ►►

voor en tijdens de bezetting.
M. Brelaz, Henri De Man : Le point de non-retour.
P. Sauvage, La pensée socio-politique du chanoine Jacques Leclercq de 1930 à 1945.
Ph. Charlier, Fernand Dehousse.
F. Selleslagh, Cardijn en de katholieke wereld. K.A.J. en A.C.V. tegenover het nationaal-socialisme.
A. Gavroy, François Bovesse.

**Verzet en mensen in het verzet**

F. Balace, Du patriotisme à la résistance.
J. Gotovitch, Du communisme à la résistance.
E. Verhoeyen, Het socio-professioneel profiel van de stichters en leiders van de Belgische Inlichtings- en Actiediensten (1940-1944).
P. Jacquet, La Résistance dans le Brabant wallon.
F. Maerten, Sociologie de la Résistance dans la région Mons-Borinage : le cas de l'A.S. et des P.A.
Th. Vuylsteke, La structure sociale de l'Armée Secrète dans la province du Limbourg.
R. Hemmerijckx, De Belgische socialisten tegen de Unie van Hand- en Geestesarbeiders.
D. Martin, Liberalen in het verzet : casus Antwerpen.

**Ronde Tafel** : België 1940. Een internationaal perspectief.
Francis BALACE - François BEDARIDA - N.K.C. IN 'T VELD -Jean STENGERS - Hans UMBREIT - Werner WARMBRUNN

# Voorintekenstrook

***Prijs : 1.100 BF / Bij voorintekening tot 1 maart 1993 : 900 BF***
Voorintekenstrook, terug te zenden aan : Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog -Leuvenseplein 4/bus 19 - 1000 BRUSSEL (Fax nr. 02/223.08.21)

Ik ondergetekende, ..... **(naam, voornaam)**
.....
..... **(adres)**

wens ..... ex. te bestellen van de Acta België 1940 en stort ..... BF op rekening nr. 000-0000159-62 van het Centrum.

Datum :
Handtekening :

# Een wet tegen het negationisme

***De beteugeling van het ontkennen van de misdaden tegen de mensheid. De rechtbank als scheidsrechter van de geschiedenis ? Een wet ter discussie.***

***J. Stengers***

In Frankrijk voorziet de wet van 13 juli 1990 strafrechterlijke sancties tegen diegenen die het bestaan ontkennen van misdaden tegen de mensheid begaan gedurende de Tweede Wereldoorlog door Hitler-Duitsland en zijn medeplichtigen.

We citeren de wettekst : " Seront punis... ceux qui auront contesté... l'existence d'un ou plusieurs crimes contre l'humanité tels qu'ils sont définis par l'article 6 du statut du tribunal militaire international (d.w.z. het Hof van Nürnberg) ... et qui ont été commis soit par les membres d'une organisation déclarée criminelle en application de l'article 9 dudit statut, soit par une personne reconnue coupable de tels crimes par une juridiction française ou internationale."

In de Belgische Kamer werd in juni 1992 een wetsvoorstel ingediend ertoe strekkende wat men gemeenzaam negationisme noemt ook hier als misdrijf te beschouwen. De tekst van het voorstel volgt in grote lijnen die van de Franse wet, maar verbreedt wel de draagwijdte ervan. Niet alleen het in twijfel trekken van misdaden tegen de mensheid, maar ook van oorlogsmisdaden wordt strafbaar gesteld.

Tijdens de bespreking van de Franse wet, stootte zij op een krachtig verzet. Enerzijds was er kritiek van diegenen die er een niet te dulden beperking in zagen van de vrijheid van meningsuiting; anderzijds en meer specifiek waren er de historici, die opkwamen tegen het idee dat een wet een misdrijf van historische onwaarheid zou invoeren. Deze historici konden niet worden verdacht van enige sympathie voor de revisionisten. Het betrof mensen als François Bédarida, directeur van het Institut d'Histoire du Temps présent; René Rémond en verder André Kaspi, Jacques Julliard, Annie Kriegel of François Furet. We weerhouden hier een van de meest karakteristieke stellingnames, die van Madeleine Rebérioux, zowel historica als vice-voorzitter van de Liga voor de Rechten van de Mens. Zij zei : " Je pense qu'il faut bien évidemment combattre avec le plus grand énergie les thèses qu'on appelle 'revisionnistes' ou 'negationistes', mais je ne pense pas que ce soit par une procédure qui relève de la justice. Pour l'excellente raison que je ne pense pas que ce soit à la justice de dire ce qui est vrai en histoire. Le pire serait ", benadrukte ze, dat de algemene visie op deze stellingen " soit qu'elles sont illégales et non pas scandaleusement erronées " **(Libération, 4 mei 1990)**.

In Frankrijk werd deze visie niet begrepen.
In België veroorzaakte het in de Kamer ingediende voorstel nu al gelijkaardige reacties. Verdienen zij meer luisterbereidheid ?

Mijns inziens is dit geen onderwerp waarover men kille of radicale meningen kan formuleren. Kilheid is niet geoorloofd daar waar men in aanraking komt met vele, hoogst eerbare gevoeligheden. Diegenen die geleden hebben of hun naastbestaanden verloren, zijn terecht verontwaardigd wanneer men een geschiedenis in vraag stelt die zijzelf of hun naastbestaanden aan den lijve hebben meegemaakt. Radicale onverzettelijkheid is evenmin op zijn plaats. Het is algemeen aanvaard dat de ►►

vrijheid van meningsuiting moet wijken voor bepaalde maatschappelijke nood-wendigheden in het geval van racistische beledigingen of het aansporen tot rassenhaat. De historicus is evenmin onaantastbaar; als hij onwaarheden uit die anderen schade toebrengen, dan kan hij om reden van burgerlijke aansprakelijkheid vervolgd worden. Voorbeelden waarbij de historicus dit proces verloor, bestaan in België nauwelijks, in Frankrijk daarentegen zijn ze legio. Wanneer het slachtoffer een groep is in plaats van een individu kan men vervolging voor laster dus niet a priori uitsluiten.

Maar als men de gevaren meet van de invoering van een strafwetgeving, zoals dat in Frankrijk gebeurde en die sommigen ook in België zouden willen introduceren, lijken die evenwel zeer groot.

En of men het nu wil of niet, men begeeft zich op glad ijs als men zich laat leiden door de idee dat wat choquerend, kwetsend of verfoeilijk is, strafbaar moet worden gesteld wanneer bepaalde grenzen werden overschreden. Het is de weg die leidt tot het bestraffen van - laat ons het woord maar gebruiken - blasfemie.

De historicus van zijn kant, reageert in zo'n geval niet vanuit een corporatistische reflex; alles wat doet denken aan een door de wet opgelegde officiële geschiedenis, stuit hem tegen de borst vanuit zijn beroepsethiek zelve. Zonder te willen vervallen in overdrijvingen, zou men kunnen stellen dat vele historici hier geraakt worden in de zingeving van hun werk : de vrijheid van het intellectuele onderzoek.

Maar een samenleving hoeft zich niet te plooien naar de ethiek van de historicus. Zij moet wel bedacht zijn op de praktische gevolgen van een wet. Welnu, die gevolgen zullen mijns inziens rampzalig zijn.

1) Men is het er algemeen over eens dat het niet de rechters zijn die de geschiedenis behoren te schrijven. Zoals men zich nog wel zal herinneren, heeft men in de zaak Touvier de magistraten van de Kamer van Inbeschuldigingstelling van Parijs het verwijt gemaakt te zijn opgetreden als historici en dan nog wel slechte. Sommigen denken dat men deze klip zal omzeilen, dat het zal volstaan inzake vervolging te verwijzen naar wat zich heeft voorgedaan in Nürnberg en dat daarmee de kous af zal zijn.

In feite werden in Nürnberg sommige beschuldigden veroordeeld voor het uitroeien van Joden. Het ontkennen van die uitroeiing of van de Holocaust is in Frankrijk zondermeer strafbaar en zou het in België worden. Faurisson is op dit punt veroordeeld. Maar een dergelijke onzinnige ontkenning komt, in zijn extreme vorm, zelden voor. Ofwel wordt ze geuit door ware idioten -maar men maakt geen wetten voor gekken - ofwel door overtuigde anti-semieten, waarvan de uitspraken over het algemeen gepaard gaan met het aansporen tot rassenhaat. Wat dat betreft is men op het strafrechterlijke vlak voldoende gewapend.

Feitelijk kan enkel de betwisting van het bestaan van de gaskamers de schijn ophouden ernstig te zijn. Welnu, het vonnis van Nürnberg heeft het hier nauwelijks over in zijn beschikking. Men zal voor de rechtbank dus moeten bewijzen dat de vergassingen werden uitgevoerd door een organisatie die misdadig werd verklaard, in dit geval de SS. Dat zal dus noodzakelijkerwijs een historisch debat zijn.

2) Het zal onmogelijk zijn de revisionistische «historici» in een dergelijk debat het woord te ontzeggen. Faurisson zal, ook al is hij in de vergetelheid geraakt, zijn glorietijd herleven. Hij zal met al zijn dossiers afkomen. David Irving zal ook komen. Men zal nep-expertises zoals het rapport Leuchter produceren. Het zal het grote media-spektakel zijn, waar de revisionisten altijd al het meest baat bij hadden. Zonder dat spektakel zouden ze bijna onbestaand zijn geweest.

3) De rechters, in principe ernstige mensen, zouden uiteindelijk concluderen dat het bestaan van de gaskamers vaststaat, en ze zouden de ontkenners veroordelen. Bij velen - en in het bijzonder bij vele jongeren, die wantrouwig staan tegenover alles wat overkomt als een officiële waarheid - zal de indruk

ontstaan dat de arm der wet nodig was om te doen geloven wat in wezen het onderwerp zou moeten zijn van een debat. Het resultaat zal in vele opzichten negatief zijn.
De revisionisten zullen zeggen dat ze afdalen naar de catacomben, wat echter niet de plaats is waarheen ze moeten worden verbannen. De historici die hun vak goed uitoefenen, zijn mans genoeg om de revisionisten te zetten daar waar ze echt thuishoren, met ezelsoren in de hoek.

***Jean Stengers***
*Professor-emeritus aan*
*de Université Libre de Bruxelles*

## F. Rigaux

Zoals professor Jean Stengers het uitdrukt valt de ongerustheid, de vijandigheid zelfs, van historici tegenover de strafrechtelijke vervolging van het revisionisme zeer goed te begrijpen en tot op zekere hoogte kan men die gevoelens delen. Als de historicus hiertegen bezwaren uit dan is dat vooral uit bezorgdheid voor de wetenschappelijke vrijheid en uit vrees dat de rechterlijke macht beoordelaar van de historische waarheid zou worden. De jurist kan hier nog een aantal argumenten aan toevoegen; in de eerste plaats de bescherming van het grondwettelijk recht op vrije meningsuiting. Bovendien stelt zich een probleem van meer opportunistische aard, dat trouwens eveneens bij de historici speelt. Heeft het immers zin de ontkenners van het bestaan of de omvang van de Nazi-gruwelen, via vervolging, een publiek forum te verschaffen en hen bij hun eventuele veroordeling de kans te geven door te gaan voor martelaars van het recht op vrije meningsuiting ?

Als kern van het debat ziet de jurist het recht op vrije meningsuiting, waarvan hij omvang en grenzen aftast. Dit fundamenteel recht beschermt in principe wetenschappelijke publicaties, waartoe de historische werken behoren, maar evenzeer fictie- en ontspanningsliteratuur. De bescherming geldt echter ook voor geschriften en uitlatingen van personen zonder enige wetenschappelijke kwalificatie, wanneer zij uitspraken doen over bepaalde historische onderwerpen. Er bestaat natuurlijk een brede waaier aan gradaties tussen wat een stevig onderbouwd wetenschappelijk werk wordt genoemd en het vurige exposé van iemand die met volle overgave poogt een bepaald historisch personage op te hemelen, dan wel tot op de grond af te breken. Maar moeten historici waaraan gebrek aan objectiviteitszin kan worden toegedicht of schrijvers met betwistbare wetenschappelijke verdiensten, beoordeeld worden door een rechter ? Zeker niet, alhoewel dit antwoord niet noodzakelijk altijd even duidelijk is.

Volgens het Amerikaanse Supreme Court bezit een foute feitenverklaring geen waarde[1]. Een dergelijke ontkenning van een waarachtig feit moet in haar context worden geplaatst, zij krijgt pas juridische waarde wanneer zij onrecht doet aan een gewettigd algemeen of privaat belang. Men erkent algemeen dat de bestraffing van laster niet strijdig is met de internationale en grondwettelijke bescherming van de vrijheid van meningsuiting. Artikel 10, tweede alinea van de Conventie van de Bescherming betreffende de Rechten van de Mens en van de Fundamentele Vrijheden voorziet voor de wetgever overigens uitdrukkelijk de mogelijkheid om de uitoefening van die vrijheid in te perken, voor zover het gaat om " la protection de la réputation ou des droits d'autrui." Vandaar dat men het revisionistische of racistische vertoog strafrechtelijk zou kunnen omschrijven als laster ten aanzien van een groep[2].

Vooraleer van het misdrijf laster gesproken kan worden, moet aan drie voorwaarden voldaan zijn : kwade wil, een persoon van een precies feit beschuldigen met de bedoeling hem in zijn eer te treffen of hem over te leveren aan de publieke minachting en de onjuistheid van het aangevoerde feit. Wil men de revisionisten, rekening houdend met deze definitie, beschuldigen van laster ten aanzien van een groep, dan gaat men ervan uit dat het revisionisme de Joden er kwaadwillig van beticht hun eigen geschiedenis te vervalsen, in die zin dat zij ten onrechte hun volk voorstellen als slachtoffer van een genocide. Zelfs wanneer deze beschuldi- ►►

ging slechts impliciet geuit zou worden, dan nog tast ze de groepseer aan.

Een arrest van het Spaans Grondwettelijk Hof duidde op een juiste wijze het onderscheid aan tussen het louter ontkennen van een historisch feit en de beschuldiging van leugens aan het adres van de groep, die het slachtoffer is van deze ontkenning[3]. De vrijheid van meningsuiting zou alleen van toepassing zijn in het eerste geval. Zo waren, volgens het Spaanse Grondwettelijke Hof, de verklaringen van Léon Degrelle in een Spaans tijdschrift dat de gaskamers nooit zouden hebben bestaan, een geoorloofde uitoefening van het recht op vrije meningsuiting; maar een volgende zin dat de Joden " veulent toujours être les victimes, les éternels persécutés, s'ils n'ont pas d'ennemis, ils en inventent ", viel niet onder de grondwettelijke bescherming van de vrije meningsuiting omdat zo'n uitspraak niet enkel aanspoort tot raciale haat, maar tevens een lasterlijk karakter bezit[4]. Het revisionistische vertoog bestaat er trouwens van nature in de Joden van een collectieve leugen te beschuldigen en dat is zonder meer lasterlijk.

Een andere strafrechtelijke kwalificatie van het revisionisme is het aanzetten tot racisme ten opzichte van een bepaalde groep - zoals voorzien in artikel 1, 2° van de wet van 30 juli 1981, strekkende tot bestraffing van bepaalde racistische en xenofobe handelingen. In België moeten de revisionistische uitspraken die in gedrukte vorm voorkomen evenwel - overeenkomstig artikel 98 van de Grondwet[5] - als een persdelict aan het Hof van Assisen voorgelegd worden. In de praktijk worden dergelijke persmisdrijven nooit vervolgd, wat maakt dat de wetgeving op dit punt niet werkt, behalve dan wanneer de revisionistische uitspraken in het publiek werden gehouden[6]. Blijft nog de mogelijkheid van burgerrechtelijke veroordeling tot schadevergoeding. Het effect hiervan met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting, is echter minder groot dan bij de dreiging van een strafrechterlijke sanctie.

Het misdrijf van aansporen tot rassenhaat houdt niet noodzakelijkerwijs het bewijs van de waarheid of de valsheid van bepaalde historische feiten in. Voor het misdrijf van laster ten aanzien van de groep ligt dit evenwel duidelijk anders[7]. Het komt de rechter dan toe - om zoals in andere technische of wetenschappelijke aangelegenheden waarin hij niet onderlegd is - beroep te doen op deskundigen. In het geval van revisionistische uitspraken zou de rechter beroep kunnen doen op historici om een oordeel uit te spreken over de verschillende versies van een zelfde gebeurtenis zoals die door de partijen in het proces aangevoerd worden.

***François Rigaux***
*Professor-emeritus aan de*
*Université catholique de Louvain*

**1 Gertz v Robert Welch, Inc., 418 US 323, 338 (1974) : But there is no constitutional value in false statements of fact.**

**2 Het Supreme Court van de VSA oordeelde dat een staatswet ter beteugeling van opruiing tot racisme niet onverenigbaar is met de waarborg op de vrijheid van meningsuiting, opgenomen in het eerste amendement van de federale grondwet. Beauharnais v. Illinois, 343 US 250 (1952).**

**3 Trib. const. espagnol, 12 februari 1991, F. c. Léon Degrelle; Revue trimestrielle des droits de l'homme, 1992, p. 525.**

**4 Ibid., p. 533.**

**5 Zie het arrest van het Hof van Beroep van Brussel van 8 november 1991, Mathieu t. Sarfatti, uitgegeven in : D. Batsel, M. Hanotiau en O. Daurmont, La lutte contre le racisme et la xénophobie, Brussel, 1992, p. 278 (Ed. Nemesis).**

**6 Dit was het geval in de zaak die in voetnoot 5 werd aangehaald.**

**7 De huidige Belgische wetgeving kent deze vorm van misdrijf niet. Artikel 443 van het strafwetboek maakt enkel gewag van laster ten opzichte van een individu.**

# *Seminaries 1993*

**Woensdag 13 januari 1993, 14.30 u.**
*Dirk Luyten (V.U.Brussel),*
Politiek corporatisme en de crisis van de liberale ideologie in België, 1920-1945.

**Woensdag 24 februari 1993, 14.30 u.**
*Laurence van Ypersele (U.C.Louvain),*
Le mythe du Roi Albert, 1909-1934.

**Woensdag 17 maart 1993, 14.30 u.**
*Gie Van Den Berghe (N.C.W.O.II),*
Tendenzen en evoluties in het hedendaags denken over deportatie en genocide.

**Woensdag 21 april 1993, 14.30 u.**
*Michel Hannotte (U.Lg.),*
Résistance et classe ouvrière à Liège.

**Het eerste seminarie wordt zoals steeds georganiseerd in de LEESZAAL VAN HET CENTRUM, LEUVENSEPLEIN 4, 1000 BRUSSEL (7de verdieping).**

**De plaats van de volgende seminaries zal later worden meegedeeld.**


## UNIEK AANBOD

**De gezamenlijke BRTN-NCWOII-produktie België beeft... en buigt is thans verkrijgbaar aan sterk verminderde prijzen (behalve CD). Deze boeiende selektie van autentieke opnamen uit het klankarchief van het Centrum wordt aangeboden in een luxueus koffertje met drie langspeelplaten, CD's of cassettes, waarbij ingesloten een rijkelijk geïllustreerde brochure (24 p.) met een historisch overzicht van de behandelde periode en een gedetailleerde inhoudsopgave.**
**Om te bestellen stort U 200 fr. (LP's), 900 fr. (cassettes) of 1.250 fr. (CD's) op rekening nr. 000-0000159-62 van het NCWOII, met vermelding LP, CD of CASSETTES.**

ISSN 0772 - 1196